

מרחב מוגן

מיכאל קלינגהופר

המוסיקה היתה חלק מחייו של האדם הקדמון עוד בטרם דיברו על חשיבות החינוך המוסיקלי. עמים ושבטים קדומים עסקו במוסיקה ולא בגלל שתלי תלים של מחקרים הצביעו על כך, שחינוך מוסיקלי משפיע על היכולות הקוגניטיביות של הילד ומכאן גם על הישגיו בלימודים. המוסיקה תרמה לגיבוש החברה בטקסים פולחניים עוד הרבה לפני שמחקרים דברו על תרומת החינוך המוסיקלי לכישוריו החברתיים של הילד...

שאלתי מורים למוסיקה, מהם אותם ערכים חשובים שהם מנסים להעביר לתלמידיהם והם ענו: "שאיפה למצוינות", "דבקות במטרה", "דיוק", "הקפדה על פרטים". לעיתים אמרו לי גם: "הקשבה לזולת", "השתלבות בקבוצה". האם כל זה מצדיק השקעה כספית נכבדה, שעות של אימונים מפרכים (לעיתים על חשבון חברים וכדורגל), הסעות ועוד ועוד קשיים? האם אי אפשר לפתח את כל אלו גם בחוגים פחות יקרים, שאינם דורשים בהכרח הוראה יחידנית? האם השתתפות בקבוצת כדורסל אינה תורמת להפנמת ערכים דוגמת דבקות במטרה והשתלבות בקבוצה? כל מורה טוב בבית הספר יודע להנחיל לילד ערכים של דיוק ושל הקפדה על פרטים. האם לשם כך צריך ללמוד לנגן? ומה הקשר בין כל אלה לבין אותו דחף בסיסי, שהניע את הקדמונים? מה נשאר לנו מאותו דחף ראשוני?

שלושה דברים הקסימו אותי לאורך עשרים וחמש שנותי בחינוך המוסיקלי: ההנאה של ילדים מצליליה של מוסיקה טובה המבוצעת היטב (וזאת מבלי להבין בכך דבר וחצי דבר); ההנאה של ילדים מהמשחק שבמוסיקה והיכולת של ילדים לפרש מוסיקה ולהביע את עצמם במוסיקה באופן חופשי.

בשפות רבות משתמשים באותו שם פועל לנגינה ולמשחק. בספרו *עולמו של המשחק* (הוצאת האוניברסיטה המשודרת), מסכם אורי רפ, על פי מחקרים רבים, מספר תכונות של משחקים:

- א. "משחק הוא פעילות לעיתים נמרצת מאוד שאין לה תוצאות מעבר לה".
- ב. "ההנאה המתלווה למשחק אינה נובעת מסיפוק של צורך חיוני".
- ג. "כל המשחקים דומים למשהו שאינו משחק".
- ד. "למשחקים יש כללים ברורים ומוגדרים... ועם זאת חופש רב ומקום לוריאציות..."

במצאות המאוד תכליתית של החברה שאנו חיים בה, אני רואה מטרה עליונה בשימור האופי המשחקי של העשייה המוסיקאלית בכל גיל! הנגינה נעשית לשמה ולא לשם מטרה אחרת, ההנאה נובעת מהיופי שבבדיקת האפשרויות וגילוי אפשרויות חדשות, התלמיד מתעניין בהעברה וביישום דברים שלמד בהקשר מסויים, למסגרת אחרת וממשיך לומר לעצמו: "זה כמו..." וכך נוצר עולם חדש ושלם בכל יצירה.

רבות דובר גם על הקשר בין מוסיקה ושפה ועל השאלה אם המוסיקה היא אכן שפה. בספרו *הניאנדרטלי השר* (הוצאת הרוורד) אומר סטיבן מית'ן כי למרות הדמיון בין שפה למוסיקה בכך ששתיהן בנויות מיחידות מובהקות (צלילים ומילים), אופיין של היחידות הללו שונה במהותו: למילים ישנה משמעות סמלית - מילה מיוחסת לדבר מסויים, ואילו לצלילים אין. (ע' 17). לעומת זאת, "מוסיקה" שונה יכולה להעניק לאותו משפט משמעות אחרת. נסו לקרוא את המשפט הבא ובכל פעם להדגיש מילה אחרת מתוכו: "בואי אתי היום לאגם". המשמעות תהיה שונה אם נדגיש בקולנו את המילה **אתי** מאשר כשנדגיש את המילה **היום**. תינוק לא מבין את הסמליות שבמילים אך הוא בהחלט מגיב לאינטונציה שבקולנו, וכך גם חיות מחמד: נוכל לדבר אל חיית המחמד שלנו בג'ברישי, אך החיה תזהה מתוך האינטונציה שבקולנו אם כוונתינו טובות או מאיימות. **המוסיקה היא המרחב בו יש לנו את החופש להרגיש, להבין ולקבל את התחושות שלנו כפי שהן. מרחב מוגן, בו אנו יכולים לבטא בנגינה או בשירה את מה שאנחנו באמת מרגישים ורוצים לומר, בלי מילים ומבלי לחשוש שמישהו יעס, יתרגז או ילעג לנו.**

כמחנכים, אל לנו לשכוח לעולם מה עומד בבסיס הצורך של האדם במוסיקה: ההתפעלות מיופי הצליל והקצב, משחק הדמיון, שאינו מוגבל רק לחיקוי של תופעות בעולמנו והביטוי העמוק של אישיותנו, ללא פחדים וללא מעצורים.

ד"ר מיכאל קלינגהופר, נגן קונטרבס, מנצח ומחנך, הוא דיקאן הפקולטה לאומנויות הביצוע באקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים ומנצח התזמורת הקאמרית הצעירה בקונסרבטוריון ליד האקדמיה. במקביל לפעילותו האקדמית והאומנותית, מרבה ד"ר קלינגהופר לעבוד עם מוסיקאים צעירים מכל שכבות האוכלוסיה, בכל רחבי הארץ.